

Zaak C-713/22

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

21 november 2022

Verwijzende rechter:

Corte suprema di cassazione (Italië)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

3 november 2022

Verzoekende partij:

LivaNova plc

Verwerende partijen:

Ministero dell'Economia e delle Finanze

Ministero dell'Ambiente e della Tutela del Territorio e del Mare

Presidenza del Consiglio dei ministri

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Kapitaalvennootschappen – Gedeeltelijke splitsing – Milieuschade – Hoofdelijke aansprakelijkheid

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële verwijzing

De vraag betreft het begrip „gedeelte van de passiva van het vermogen [dat] niet in het splitsingsvoorstel wordt toegescheiden” in artikel 3 van de Zesde richtlijn (82/891/EEG) van 17 december 1982, dat als referentie moet dienen bij het onderzoek naar het begrip „gedeelten van de passiva waarvan de bestemming niet uit het voorstel kan worden afgeleid”, dat in artikel 2506-bis van de codice civile (burgerlijk wetboek) wordt gebruikt om vast te stellen of een verkrijgende vennootschap bij een gedeeltelijke splitsing hoofdelijk aansprakelijk is.

Prejudiciële vraag

„Verzet artikel 3 van de Zesde richtlijn [82/891/EEG], dat ingevolge artikel 22 daarvan ook van toepassing is op splitsing door oprichting van nieuwe vennootschappen – voor zover daarin is bepaald dat (a) ‚[w]anneer een gedeelte van de passiva van het vermogen niet in het splitsingsvoorstel wordt toegescheiden en interpretatie van dit voorstel geen uitsluitel geeft over de verdeling ervan, [...] alle verkrijgende vennootschappen daarvoor hoofdelijk aansprakelijk [zijn]’, en (b) ‚[d]e lidstaten kunnen bepalen dat deze hoofdelijke aansprakelijkheid wordt beperkt tot het aan elke verkrijgende vennootschap toegescheiden nettoactief’ – zich tegen de uitlegging van een bepaling van nationaal recht als artikel 2506-bis, derde alinea, van de codice civile, volgens welke de hoofdelijke aansprakelijkheid van de verkrijgende vennootschap voor een ‚gedeelte van de passiva’ dat niet in het voorstel wordt toegescheiden, niet alleen betrekking heeft op de reeds vastgestelde passiva, maar ook op (i) de passiva die bestaan in de na de splitsing ontstane schadelijke gevolgen van gedragingen (handelen of nalaten) die vóór de splitsing hebben plaatsgevonden of op (ii) de latere gedragingen die daaruit zijn voortgekomen en die naar hun aard een voortdurende onrechtmatige daad zijn, waardoor milieuschade is ontstaan waarvan de gevolgen op het tijdstip van de splitsing nog niet volledig kunnen worden vastgesteld?”

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Artikel 3 van het Zesde richtlijn (82/891/EEG) van de Raad van 17 december 1982 op de grondslag van artikel 54, lid 3, sub g), van het Verdrag betreffende splitsingen van naamloze vennootschappen.

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Artikelen 2506-bis en 2506-quater van de codice civile.

Korte uiteenzetting van de feiten en van de procedure

- 1 Snia s.p.a. heeft Sorin s.p.a., thans LivaNova PLC, en verweersters gedagvaard voor de Tribunale di Milano (rechter in eerste aanleg Milaan, Italië) en daarbij gevorderd dat Sorin hoofdelijk aansprakelijk wordt gesteld voor alle schulden – wegens saneringskosten en milieuschade – waarvoor Snia aansprakelijk was vóór de splitsing die op 13 mei 2003 plaatsvond en op 2 januari 2004 rechtswerking kreeg, waarbij LivaNova de verkrijgende vennootschap was.
- 2 Deze vordering tot vaststelling hield verband met de enorme schadevergoeding die het Ministero dell’ambiente (ministerie van Milieu, Italië) van Snia had gevorderd met betrekking tot de vervaardiging en de verkoop van chemische producten die zij via haar dochterondernemingen Caffaro en Caffaro Chimica

verrichtte op drie fabrieksterreinen (Brescia, Torviscosa en Colleferro). Dit verzoek tot vaststelling was gegrond op de destijds geldende versie artikel 2504-decies van de codice civile, aangezien de splitsing volgens Snia had geleid tot de oprichting van de nieuwe vennootschap Sorin, waaraan alle deelnemingen in de biomedische sector waren overgedragen.

- 3 Volgens Snia moest de aansprakelijkheid van Sorin onbeperkt worden geacht, aangezien de saneringskosten en de milieuschade, voor zover vastgesteld, hadden moeten worden aangemerkt als gedeelten van de passiva waarvan de bestemming niet uit het splitsingsvoorstel kon worden afgeleid.
- 4 De verwerende overheidsinstellingen hebben gevorderd dat Sorin samen met Snia zou worden veroordeeld tot hoofdelijke vergoeding van de schade. De Tribunale di Milano heeft alle vorderingen van de overheidsinstellingen afgewezen. De ministeries en de Presidenza del Consiglio dei Ministri (voorzitterschap van de raad van ministers, Italië) hebben tegen dit vonnis hoger beroep ingesteld.
- 5 De Corte d'appello di Milano (rechter in tweede aanleg Milaan, Italië), heeft bij niet definitief arrest van 2019 vastgesteld dat Snia en Sorin medeverantwoordelijk zijn voor het niet uitvoeren van de milieuherstelmaatregelen met betrekking tot de drie fabrieksterreinen. Hij heeft geoordeeld dat Sorin aansprakelijk is omdat de schulden in verband met de saneringskosten en de milieuschade gedeelten van de passiva van Snia vormden, die bekend waren, maar waarvan de bestemming niet uit het voorstel kon worden afgeleid. Volgens hem wordt het juridische referentiekader niet gevormd door artikel 2504-octies, derde alinea, [oud] van de codice civile, maar door het nieuwe artikel 2506-bis, derde alinea, van de codice civile, dat is ingevoerd bij de hervorming van het ondernemingsrecht [decreto legislativo (wetsbesluit) nr. 6 van 2003], aangezien de splitsing formeel tot stand is gekomen op 2 januari 2004, de datum waarop de akte in het handelsregister is ingeschreven. Hij heeft vervolgens geoordeeld dat er inderdaad een causaal verband bestaat tussen de door Snia en de daarmee verbonden vennootschappen verrichte activiteit en de verontreiniging van de terreinen, en dat Snia bijgevolg aansprakelijk is als eigenaar van de terreinen en de fabrieken, rechtstreeks beheerder en moederonderneming van de dochterondernemingen die zij in de loop der jaren geheel of deels heeft verworven, en dat Sorin hoofdelijk aansprakelijk is uitsluitend met betrekking tot de activa die zijn overgedragen overeenkomstig de op het nieuwe artikel 2506-bis, derde alinea, van de codice civile gebaseerde regeling.
- 6 De Corte d'appello di Milano heeft LivaNova PLC, voorheen Sorin s.p.a., bij definitief arrest van 2021 (hierna: „bestreden arrest”) veroordeeld tot vergoeding van de kosten in verband met het primaire en compenserende herstel van de milieuschade op de drie voornoemde fabrieksterreinen die is veroorzaakt door vennootschappen van de Snia-groep, ten belope van maximaal het bedrag van de activa die met de splitsing van de vennootschap zijn overgedragen, en het bedrag van die kosten vastgesteld op 453 587 327,48 EUR. LivaNova heeft cassatieberoep ingesteld.

Voornaamste argumenten van de partijen in het hoofdgeding

- 7 Verzoekster tot cassatie voert schending aan van de artikelen 2506-bis en 2506-quater van de codice civile omdat ook schade die is veroorzaakt door handelen en nalaten dat na de splitsing heeft plaatsgevonden, ten onrechte aan Sorin is toegerekend, in strijd met de tijdslimiet die de regeling heeft gesteld met betrekking tot de „*gedeelten van de passiva*” of „*schulden*” die op het tijdstip van die splitsing reeds bestonden. Volgens verzoekster is in het bestreden arrest ten onrechte geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende werkingsferen van de verschillende regelingen, aangezien artikel 2506-bis van de codice civile is toegespitst op „*gedeelten van de passiva*”, terwijl artikel 2506-quater niet voldane „*schulden*” betreft.
- 8 Volgens verzoekster had het verschil tussen deze begrippen ertoe moeten leiden dat onder het (boekhoudkundige) begrip „schuld” uitsluitend passiva vallen waarvan het bestaan vaststaat en de hoogte en vervaldatum zijn vastgesteld, welk begrip niet kan worden verward met „*fondsen*” voor risico’s, met kosten en met „*verbintenissen*”, aangezien deze begrippen – als „*gedeelten van de passiva*” – uitsluitend relevant zijn voor de verschillende doelen van artikel 2506-bis van de codice civile. Verzoekster voert aan dat de schade die is veroorzaakt door handelen en nalaten na de splitsing overeenkomstig artikel 2506-bis van de codice civile niet aan haar, de verkrijgende vennootschap bij de splitsing, kan worden toegerekend, omdat dit in strijd is met de tijdslimiet die de regeling heeft gesteld met betrekking tot „*gedeelten van de passiva*” of „*schulden*” die op het tijdstip van deze splitsing reeds bestonden.

Korte uiteenzetting van de motivering van de prejudiciële verwijzing

- 9 Volgens de verwijzende rechter moet worden nagegaan of de uitlegging van een bepaling van nationaal recht (artikel 2506-bis van de codice civile) verenigbaar is met het Unierecht, en met name de Zesde richtlijn (82/891/EEG). Om deze reden lijkt een prejudiciële verwijzing naar het Hof van Justitie krachtens artikel 267 VWEU noodzakelijk.
- 10 De vraag betreft in het bijzonder het begrip „gedeelte van de passiva van het vermogen [dat] niet in het splitsingsvoorstel wordt toegescheiden” in artikel 3 van de Zesde richtlijn (82/891/EEG), dat als referentie moet worden gebruikt bij het onderzoek naar het begrip „*gedeelten van de passiva* waarvan de bestemming niet uit het voorstel kan worden afgeleid” in artikel 2506 bis van de codice civile (burgerlijk wetboek), met het oog op de vaststelling of de vennootschap die bij een gedeeltelijke splitsing de verkrijger is, hoofdelijk aansprakelijk is.
- 11 Daarbij moet, wat de feiten betreft, worden vooropgesteld dat de Corte d’appello di Milano heeft vastgesteld dat er een causaal verband bestaat tussen de door Snia en de aan haar verbonden vennootschappen verrichte activiteit en de verontreiniging van de betrokken terreinen.

- 12 In het bijzonder heeft deze rechter vastgesteld dat Snia aansprakelijk is als eigenaar van de terreinen en de fabrieken, rechtstreeks beheerder en moedermaatschappij van de vennootschappen die zij in de loop der tijd geheel of deels heeft verworven, omdat zij het milieu op de drie locaties bijna een eeuw lang bijzonder intensief heeft geëxploiteerd, met zeer ernstige verontreiniging en vervuiling tot gevolg. Snia heeft deze aansprakelijkheid erkend. In het bestreden arrest is erop gewezen dat „de feiten en omstandigheden waaruit de aansprakelijkheid van Snia voortvloeit zonder meer [...] vóór 13 mei 2003 hebben plaatsgevonden”, aangezien dit kan worden afgeleid uit uitdrukkelijk genoemde schriftelijke stukken die van haar vennootschapsorganen afkomstig waren. De voornoemde aansprakelijkheid heeft betrekking op de schadelijke gevolgen van een voortdurende onrechtmatige daad, die in de loop der tijd kunnen verergeren.
- 13 Verzoekster heeft aangevoerd dat ook de verergering van de schade die na de splitsing heeft plaatsgevonden ten onrechte aan Sorin (thans LivaNova), als verkrijgende vennootschap bij de splitsing, is toegerekend.
- 14 De Corte di cassazione (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Italië) merkt op dat deze stelling niet volledig, en hoe dan ook niet congruent is, aangezien de verergering kan worden opgevat als een gevolg van een voortdurende onrechtmatige daad, die hoe dan ook altijd valt onder de aansprakelijkheid die de afgesplitste vennootschap heeft voor gedragingen die vóór de splitsing hebben plaatsgevonden. In die zin is de omstandigheid relevant dat het voortduren van de gedragingen (handelen maar ook alleen nalaten) van Snia na januari 2004 in het bestreden arrest duidelijk is beschreven als louter een ontwikkeling van de eerdere gedragingen die jaren hebben voortgeduurd.
- 15 In deze optiek is in het arrest de schade – voor primair, complementair en compenserend herstel – bepaald op grond van het vastgestelde uitgangspunt dat de verontreiniging van alle terreinen een causaal verband vertoont dat direct of indirect kan worden herleid tot de activiteit van Snia, ongeacht de ontwikkelingen na januari 2004. Voor alle terreinen bestaat er een causaal verband tussen de specifieke industriële activiteit die door de vennootschappen van de Snia-groep werd verricht en de plaatselijke verontreinigingen. Daaraan moet worden toegevoegd dat dit verband is vastgesteld in overeenstemming met de Europese regeling op het gebied van milieuschade in mededeling van de Commissie 2021/C, 118/01 van 7 april 2021. Daarin heeft de Commissie, onder verwijzing naar het arrest van het Hof in de zaak C-378/08, „[w]at het oorzakelijk verband betreft”, erkend dat indien de wetgeving van een lidstaat daarin voorziet, „een op plausible aanwijzingen gebaseerd vermoeden volstaat om het verband aan te tonen”, welke aanwijzingen „haar vermoeden [moeten] kunnen onderbouwen, zoals de omstandigheid dat de installatie van de exploitant nabij de geconstateerde verontreiniging is gelegen, en de omstandigheid dat er overeenstemming is tussen de gevonden verontreinigende stoffen en de componenten die deze exploitant in het kader van zijn activiteiten gebruikt”. Dat is precies wat uit het bestreden arrest kan worden opgemaakt.

– *Probleem van ondernemingsrecht*

- 16 Verzoekster voert aan dat de schade die is veroorzaakt door handelen en nalaten na de splitsing overeenkomstig artikel 2506-bis van de codice civile niet aan haar, de verkrijgende vennootschap bij de splitsing, kan worden toegerekend, omdat dit in strijd is met de tijdslimiet die de regeling heeft gesteld met betrekking tot „gedeelten van de passiva” of „schulden” die op het tijdstip van deze splitsing reeds bestonden (zie de argumenten in de punten 7 en 8 hierboven).
- 17 Wat de stelling betreft dat, ook met het oog op de hoofdelijke aansprakelijkheid, onderscheid moet worden gemaakt tussen schulden en gedeelten van de passiva, in die zin dat de regel aldus moet worden opgevat dat de hoofdelijke aansprakelijkheid van de verkrijgende vennootschap alleen betrekking heeft op de reeds vóór de splitsing vastgestelde passiva, heeft de Corte di cassazione, op basis van de nationale regeling, geoordeeld dat dit onderscheid niet nodig is. De afwijkende stelling van LivaNova houdt geen rekening met de motivering van het oordeel van de Corte d’appello di Milano dat er een causaal verband bestaat tussen de activiteit die kan worden toegerekend aan Snia en de vennootschappen die in de loop der tijd deel van haar ondernemingsgroep uitmaakten, en de verontreiniging van alle drie de betrokken terreinen.
- 18 Wat de splitsing van de vennootschap betreft, is de verplichting tot schadevergoeding, met het oog op de eventuele hoofdelijke aansprakelijkheid, vóór die splitsing ontstaan, aangezien de schade duidelijk valt onder het bredere begrip („*gedeelten van de passiva*”) dat de Italiaanse wetgever in artikel 2506-bis van de codice civile gebruikt. Dit begrip impliceert niet dat het onderdeel een vooraf vastgesteld kwalitatief kenmerk moet hebben om eventueel als gedeelte van de passiva te kunnen worden aangemerkt, aangezien ook schulden, en zelfs schulden die los staan van de afgesplitste activa, als gedeelten van de passiva kunnen worden aangemerkt.
- 19 Voor de uitlegging van de nationale regeling is bijgevolg doorslaggevend dat de feitenrechter ten aanzien van Snia heeft vastgesteld dat de gedragingen die tot de milieuschade hebben geleid, vóór de splitsing hebben plaatsgevonden. Op grond van die gedragingen wordt de omvang van de hoofdelijke aansprakelijkheid voor de daarmee corresponderende voortdurende onrechtmatige daad vastgesteld. Het relevante feit kan bestaan in de schending van een willekeurig voorschrift dat betrekking heeft op menselijke activiteit waaruit een aanzienlijke wijziging of aantasting van het milieu kan voortvloeien, welk voorschrift kan worden afgeleid uit het geheel van regels van de rechtsorde, waaronder zonder meer de regels vallen die betrekking hebben op buitencontractuele aansprakelijkheid en die met betrekking tot de aansprakelijkheid uit uitoefening van gevaarlijke activiteiten. In het Italiaanse recht omvat het begrip „milieuschade” namelijk alle gevolgen van de vastgestelde feiten, van het definitieve verlies (in verband met de vernietiging) of de aantasting (of kwalitatieve verslechtering) van een milieubron, tot de wijziging van het milieugoed als zodanig, bestaande in de definitieve wijziging

van het ecologisch, biologisch en sociologisch evenwicht van het grondgebied met een zichtbare wijziging van de vroegere kenmerken.

- 20 Deze uitlegging van de regel van nationaal recht verdient volgens de verwijzende rechter ook de voorkeur in het licht van het onderliggende ratio van crediteurenbescherming.
- 21 Het Hof heeft in het arrest van 30 januari 2020, Cicienia e.a., C-394/18, in het kader van zijn onderzoek, ter zake van de splitsing van vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid, betreffende de bescherming van de belangen van de schuldeisers van de afgesplitste vennootschap met het oog op de vordering tot vernietiging, uitdrukkelijk erkend dat de Zesde richtlijn (82/891/EEG), gelet op de achtste overweging daarvan, voorschrijft dat „de schuldeisers, met inbegrip van de obligatiehouders, alsook de houders van andere effecten van de vennootschappen die aan de splitsing deelnemen, moeten worden beschermd tegen benadeling door de splitsing”. Elke uitlegging van de betrokken bepalingen moet derhalve de rechtszekerheid in de betrekkingen tussen de vennootschappen die aan de splitsing deelnemen alsook tussen deze vennootschappen en derden waarborgen.
- 22 De uitlegging van artikel 2506-bis van de codice civile impliceert een uitlegging in overeenstemming met de overeenkomstige formule van de Zesde richtlijn (82/891/EEG), die ratione temporis relevant is voor de in casu vastgestelde feiten.
- 23 Artikel 3 van de Zesde richtlijn (82/891/CEE), dat op grond van artikel 22 daarvan ook van toepassing is op splitsing door oprichting van nieuwe vennootschappen, bepaalt namelijk: „*Wanneer een gedeelte van de passiva van het vermogen niet in het splitsingsvoorstel wordt toegescheiden en interpretatie van dit voorstel geen uitsluitel geeft over de verdeling ervan, zijn alle verkrijgende vennootschappen daarvoor hoofdelijk aansprakelijk. De lidstaten kunnen bepalen dat deze hoofdelijke aansprakelijkheid wordt beperkt tot het aan elke verkrijgende vennootschap toegescheiden nettoactief.*” Die regel is in wezen gebaseerd op een concept dat vergelijkbaar is met het concept dat in nationaal recht is opgenomen: „*gedeelte van de passiva van het vermogen dat niet in het splitsingsvoorstel wordt toegescheiden*”. Gezien de in wezen gelijkwaardige bewoordingen is de verwijzende rechter, als rechter in laatste aanleg, verplicht tot verwijzing naar het Hof krachtens artikel 267 VWEU teneinde na te gaan of de richtlijn geen beletsel vormt voor de bovenstaande uitlegging van de voorgenoemde nationale regeling.
- 24 Gezien de bijzondere relevantie van het voorwerp van de zaak, ook vanuit economisch oogpunt, wordt het Hof verzocht om de zaak met spoed te behandelen.